

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра педагогіки та психології управління соціальними системами імені
акад. І.А. Зязюна

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ

ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ

рівень вищої освіти	<u>третій (освітньо-науковий)</u> перший (бакалаврський) / другий (магістерський) / третій (освітньо-науковий)
галузь знань	<u>01 Освіта/Педагогіка</u>
спеціальність	<u>011 Освітні, педагогічні науки</u>
освітня програма	<u>Освітні, педагогічні науки</u>
вид дисципліни	<u>спеціальна (фахова) підготовка, обов'язкова</u> (загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)
форма навчання	<u>очна, заочна</u>

Харків – 2024 рік

Навчально-методичні матеріали лекцій

План лекційних занять

Тема	Кількість годин
Тема 1. «Сутність лідерства в освіті. Основні напрями вивчення лідерства»	2
Тема 2. «Самоменеджмент у науковій і професійній діяльності лідера-професіонала».	2
Тема 3. «Моделі ефективного лідерства. Навички ефективного лідерства»	2
Тема 4. «Роль викладача-лідера в успішному навчанні та активному поширенні власного науково-педагогічного досвіду»	2
Тема 5. «Лідерський потенціал студентів та його активізація у процесі навчання у ЗВО»	2
Тема 6. «Концептуальні підходи до професійної підготовки лідерів під час навчання у ЗВО. Технологія портфоліо»	2
Тема 7. Формування організаційної діяльності здобувачів освіти. Участь у нарадах, професійних об'єднаннях.	2
Тема 8. Формування комунікативної компоненти лідерського потенціалу майбутніх лідерів-професіоналів	2

Тема 1. Сутність лідерства в освіті. Основні напрями вивчення лідерства

Сутність понять «лідерство в освіті» й «лідер». Сучасні західні напрями вивчення лідерства. Вивчення лідерства у вітчизняній літературі. Складові лідерського потенціалу майбутнього професіонала. Критерії оцінки ефективного лідерства. Вивчення лідерства у вітчизняній літературі.

Рекомендована література:

1. Основи наукових досліджень / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М., Резнік С.М. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56902>
2. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХПІ», 2023. 423 с.

Тема 2. Самоменеджмент у науковій і професійній діяльності лідера-професіонала

Сутність поняття самоменеджменту в освіті. Самоменеджмент у науковій і професійній діяльності лідера-професіонала. Зміст праці сучасного професіонала. Стили керівництва. Особливості організації та проведення освітніх й наукових заходів. Критерії оцінки ефективного керівництва. Підходи до формування особистості лідера. Складові лідерського потенціалу майбутнього лідера-професіонала.

Рекомендована література:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с.
2. Олійник І. В. Самоменеджмент як технологія професійного саморозвитку та формування дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2020. № 2 (20). С. 231-240. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/28.pdf>
3. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ. 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu.vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>
4. Основи наукових досліджень / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М., Резнік С.М. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56902>
5. Основи самоменеджменту та лідерства [Електронний ресурс] / уклад. В. М. Лугова, С. М. Голубєв. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 62 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/23777/1/2020-%D0%9B%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%20%D0%9C%2C%20%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%D1%94%D0%B2%20%D0%A1%20%D0%9C.pdf>
6. Психологічні засади лідерства в системі стратегічних комунікацій: навч. посіб. / Н. Г. Іванова, О. О. Паливода, Ю. І. Андрусишин та ін. Київ : НА СБУ, 2022. 120 с. URL: https://nasbu.edu.ua/uploads/p_157_91421497.pdf
7. Самоменеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 150 с. URL:

<http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26376/1/2020-%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BA%20%D0%A.pdf>

8. Самоменеджмент: навч. пос. / О. Г. Ратушняк, О. Г. Лялюк. Вінниця: ВНТУ, 2021. 170 с. URL:<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34607/88996.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

9. Чикалова, М., & Юхно, Н. (2023). Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український Педагогічний журнал*, (3), 13–22. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-3-13-22>

Тема 3. Моделі ефективного лідерства. Навички ефективного лідерства
Основні елементи моделей висування у позицію лідера. Лідерські уміння.
Навички ефективного лідерства.

Рекомендована література:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с.

2. Основи наукових досліджень / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М., Резнік С.М. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56902>

3. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХП", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>

Тема 4. Роль викладача-лідера в успішному навчанні та активному поширенні власного науково-педагогічного досвіду

Структурно-динамічні характеристики потенціалу лідера. Поетапна активізація лідерського потенціалу особистості студента у процесі навчання у ВНЗ. Досвід роботи ЗВО з активізації лідерського потенціалу. Лідерська роль викладача, його активна позиція, самоорганізація і організація студентів.

Рекомендована література:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с.

2. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХПІ", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>

Тема 5. Лідерський потенціал студентів та його активізація у процесі навчання у ЗВО

Основні підходи до навчання і виховання лідерів у системі вищої освіти. Професійно-особистісний розвиток і саморозвиток – головна умова формування майбутніх лідерів. Сукупність і суттєві характеристики якостей, необхідних для становлення студента як лідера.

Рекомендована література:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХПІ», 2023. 423 с.

2. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХПІ", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>

Тема 6. Концептуальні підходи до професійної підготовки лідерів під час навчання у ЗВО. Технологія портфоліо

Я-концепція та її структура. Роль різноманітних факторів у формуванні Я-концепції (Роль позитивного мислення в усвідомленні образу «Я». Уява у системі Я-концепції. Роль моделювання у формуванні Я-концепції). Роль ціннісно-мотиваційної складової потенціалу лідера в його діяльності. Технологія портфоліо.

Рекомендована література:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХПІ», 2023. 423 с.

2. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХП", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>

Тема 7. Формування організаційної діяльності здобувачів освіти

Управлінська адаптація і фактори, що на неї впливають. Формування у процесі навчання цілеутворень, необхідних для успішної адаптації майбутніх лідерів до професійної діяльності. Тренінг рольової поведінки керівників, концепції та процедури. Участь у нарадах, професійних об'єднаннях. Емоційний інтелект як умова ефективного керівництва. Управління емоційним станом та стресостійкість майбутніх лідерів-професіоналів в освіті.

Рекомендована література:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с.

2. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХП", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>

Тема 8. Формування комунікативної компоненти лідерського потенціалу майбутніх лідерів-професіоналів

Комунікативна компетентність лідера та її формування у процесі навчання у ЗВО. Стратегія й тактика особистого впливу. Технології формування комунікативного компоненту лідерського потенціалу.

Рекомендована література:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с.

2. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХПІ", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>

Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу аспірантів

Самостійна робота аспірантів (СР) займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності СР значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості аспіранта.

Самостійна робота завершує завдання усіх інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому СР має навчальне, особисте та суспільне значення.

Навчальна діяльність характеризується суб'єктністю, активністю, предметністю, цілеспрямованістю, наявністю структури та змісту.

Особливими ознаками самостійної навчальної діяльності є такі:

- зміни самого суб'єкта;
- залежність від рівня розвитку аспіранта та опора на досягнутий рівень розвитку;
- засвоєння загальних способів дій та наукових понять;
- передування загальних засобів дій вирішенню завдань;
- залежність змін психічних властивостей та поведінки тих, хто навчається, від результатів їх власних дій.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки університету, мережі Інтернет.
2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.

3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.

4. Самоперевірка засвоєних знань за допомогою представлених питань.

За необхідності можна отримати індивідуальну консультацію викладача щодо виконання самостійної роботи. Для цього на кафедрі кожного семестру розробляється графік консультацій викладачів.

Завдання самостійної роботи:

1. Визначення ролі прогностичних критеріїв щодо оцінки особистості бути лідером
2. Есе на тему: «Побудова особистого плану життя, кар'єри лідера»
3. Визначення природних харизматичних рис майбутнього професіонала; особливостей харизматичних лідерів
4. Аналіз 1 з тренінгів з активізації лідерського потенціалу Центру лідерства
5. Визначення методологічних підходів щодо формування готовності лідера-педагога ЗВО до інноваційної діяльності; есе про важливість інноваційної орієнтації у діяльності педагога-лідера
6. Визначення ролі мотивації досягнення в активізації лідерського потенціалу професіонала в освіті
7. Розгляд ситуації успіху, що проживаються та їх сприяння формуванню лідера-професіонала в освіті
8. Технології створення єдиної команди, дії якої спрямовані на досягнення науково-професійних цілей

Оцінювання виконання даних самостійних завдань: за кожне завдання можна отримати максимально 5 балів. Виконання завдань буде оцінюватися за критеріями: обґрунтованості, аргументованості, повноти відповідей на завдання, правильності, самостійності виконання.

Самостійна робота по кожній темі також включає: опрацювання та аналіз лекційного матеріалу та підготовка до практичних занять.

Література для самопідготовки:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с. <https://www.google.com/search?q=%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%9E.+%D0%93.%2C+%D0%+2023.+423+>
2. Голя Н. Г. Технології самоменеджменту як важливий чинник розвитку творчого потенціалу керівників закладів професійно-технічної освіти. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1687>
3. Грень Л.М. Професійна етика державних службовців та її роль в ефективному функціонуванні держави. Збірник тез. 2022. С. 24-25. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17789/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%202022.pdf#page=22>
4. Грень Л. М., Грибко О. В. Комунікативний компонент лідерського потенціалу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: шляхи формування. *Вісник Національного технічного університету «ХП»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. № 2 (2021). С. 33-38.
5. Лідерство та стилі керівництва. <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4604>
6. Олійник І. В. Самоменеджмент як технологія професійного саморозвитку та формування дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2020. № 2 (20). С. 231-240. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/28.pdf>
7. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ. 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>
8. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. – Київ ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. – 296 с. – URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3665>

9. Основи наукових досліджень / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М., Резнік С.М. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56902>
10. Основи самоменеджменту та лідерства [Електронний ресурс] / уклад. В. М. Лугова, С. М. Голубєв. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 62 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/23777/1/2020-%D0%9B%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%20%D0%9C%2C%20%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%D1%94%D0%B2%20%D0%A1%20%D0%9C.pdf>
11. Підбуцька Н. В., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Теорія і практика професійно-особистісного саморозвитку студентів: монографія. Харків. ФОП Бровін О. В. 2024. 254 с. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qgW3YgoAAAAJ&cstart=100&pagesize=100&citation_for_view=qgW3YgoAAAAJ:hCrLmN-GePgC
12. Психологічні засади лідерства в системі стратегічних комунікацій: навч. посіб. / Н. Г. Іванова, О. О. Паливода, Ю. І. Андрусин та ін. Київ : НА СБУ, 2022. 120 с. URL: https://nasbu.edu.ua/uploads/p_157_91421497.pdf
13. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХПІ", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>
14. Самоменеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 150 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26376/1/2020-%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BA%20%D0%A.pdf>
15. Самоменеджмент: навч. пос. / О. Г. Ратушняк, О. Г. Лялюк. Вінниця: ВНТУ, 2021. 170 с. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34607/88996.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
16. Чикалова, М., & Юхно, Н. (2023). Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український Педагогічний журнал*, (3), 13–22. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-3-13-22>

Методичні рекомендації/навчально-методичні матеріали до проведення практичних занять

План практичних занять

Тема	Кількість годин
Тема 1. Сутність лідерства в освіті. Основні напрямки вивчення лідерства	2
Тема 2. Самоменеджмент у науковій і професійній діяльності лідера-професіонала	2
Тема 3. Моделі ефективного лідерства. Навички ефективного лідерства	2
Тема 4. Роль викладача-лідера в успішному навчанні та активному поширенні власного науково-педагогічного досвіду	2
Тема 5. Лідерський потенціал студентів та його активізація у процесі навчання у ЗВО	2
Тема 6. Концептуальні підходи до професійної підготовки лідерів під час навчання у ЗВО. Технологія портфоліо	2
Тема 7. Формування організаційної діяльності здобувачів освіти	1
Тема 8. Формування комунікативної компоненти лідерського потенціалу майбутніх лідерів-професіоналів	1

Зміст та практичні завдання до занять

Тема 1. Сутність лідерства в освіті. Основні напрямки вивчення лідерства

Бесіда: Критерії оцінки ефективного лідерства

Практичне завдання:

- доведіть, що моральні якості особистості лідера корелюють із показниками ефективності його професійної діяльності;
- зіставте поняття «успішний педагог-лідер» і «ефективний педагог-лідер»

Тема 2. Самоменеджмент у науковій і професійній діяльності лідера-професіонала

«Складові лідерського потенціалу майбутнього лідера-професіонала»:

Практичне завдання:

- визначте роль ціннісно-мотиваційного компонента потенціалу лідера;
- розкрийте роль мотивації досягнення в активізації лідерського потенціалу майбутнього професіонала;

- розкрийте особливості організації та проведення освітніх й наукових заходів
- визначте місце комунікативного компонента у структурі складових лідерського потенціалу майбутнього професіонала

Тема 3. Моделі ефективного лідерства. Навички ефективного лідерства

Бесіда: «Етапи активізації потенціалу лідера»

Завдання «Моделі ефективного лідерства. Лідерські уміння»:

Мозковий штурм «Основні елементи моделей висування в позицію лідера», результат спільного обговорення: підходів щодо висування в позицію лідера-керівника, які повинні стати методологічною базою формування і розвитку лідерського потенціалу під час навчання у ЗВО

Тема 4. Роль викладача-лідера в успішному навчанні та активному поширенні власного науково-педагогічного досвіду

Визначення форм, методів, технологій навчання і виховання особистості лідера з урахуванням сучасних викликів.

Практичне завдання: схарактеризуйте форми і методи навчання і виховання особистості лідера згідно сучасних вимог; мозковий штурм «Розробка власної технології навчання і виховання особистості викладача-лідера»

Тема 5. Лідерський потенціал студентів та його активізація у процесі навчання у ЗВО

Визначення діагностики лідерського потенціалу студентів:

- визначте найбільш ефективні методи діагностики лідерського потенціалу студентів під час проведення тренінгів з формування лідерського потенціалу;
- схарактеризуйте роль позааудиторної роботи із студентами у формуванні їх лідерських якостей.

Практичне завдання: порівняйте лідерські якості старост академічних груп, з якими проводилась робота з формування лідерського потенціалу, зі старостами груп іншої кафедри, робота з якими щодо формування таких якостей не проводилась. Які методики Вами будуть використані?

Тема 6. Концептуальні підходи до професійної підготовки лідерів під час навчання у ЗВО. Технологія портфоліо

Тренінг з методики формування лідерських якостей майбутніх лідерів-професіоналів в освіті.

Практичне завдання: дискусія «Портфоліо як мотивуючий фактор саморозвитку особистості майбутнього лідера-професіонала в освіті»; рольова гра «Вплив на оточення». Бесіда: яким чином пов'язані між собою ролі загальне визнання та стимулювання сприяють формуванню лідерських якостей майбутніх лідерів-професіоналів в освіті в суспільстві змін?

Тема 7. Формування організаційної діяльності здобувачів освіти

Тренінг з методики формування лідерських якостей майбутніх лідерів-професіоналів в освіті:

Практичне завдання: дискусія «Форми, методи та прийоми з активізації потенційно існуючих позитивних якостей особистості»; рольова гра «Створення ситуацій успіху та її роль у розкритті нових резервів потенціалу особистості лідера в освіті» (10 хв.). Обміняйтесь ролями. Рольова гра «Участь у нарадах, професійних об'єднаннях». Бесіда: якості особистості, що сприяють або заважають досягненню успіху

Тема 8. Формування комунікативної компоненти лідерського потенціалу

Завдання «Тренінг з методики формування комунікативної компетентності майбутніх лідерів-професіоналів в освіті»:

- рольова гра «Засоби подолання комунікативних драм за допомогою комунікативних вмінь у діяльності лідера»: проведіть діалоги з техніки подолання драм слухання і розуміння; драми дії і драми самовираження (10 хв.). Обміняйтесь ролями. Бесіда: «Система міжособистісної взаємодії лідера-професіонала з професійним та соціальним оточенням».

Кожне з практичних завдань оцінюється максимальною кількістю балів – 3, оцінюється за критеріями: обґрунтованості, аргументованості, повноти відповідей на завдання, правильності, самостійності виконання. У випадку відсутності аспіранта на практичному занятті за поважних причин, він має можливість виконати завдання самостійно.

Рекомендовані джерела:

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХПІ», 2023. 423 с. <https://www.google.com/search?q=%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%9E.+%D0%93.%2C+%D0%+2023.+423+>
2. Голя Н. Г. Технології самоменеджменту як важливий чинник розвитку творчого потенціалу керівників закладів професійно-технічної освіти. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1687>

3. Грень Л.М. Професійна етика державних службовців та її роль в ефективному функціонуванні держави. Збірник тез. 2022. С. 24-25.
<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17789/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%202022.pdf#page=22>
4. Грень Л. М., Грибко О. В. Комунікативний компонент лідерського потенціалу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: шляхи формування. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. № 2 (2021). С. 33-38.
5. Лідерство та стилі керівництва.
<https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4604>
6. Олійник І. В. Самоменеджмент як технологія професійного саморозвитку та формування дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2020. № 2 (20). С. 231-240.
URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/28.pdf>
7. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ. 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu.vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>
8. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. – Київ ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. – 296 с. – URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3665>
9. Основи наукових досліджень / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М., Резнік С.М. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56902>
10. Основи самоменеджменту та лідерства [Електронний ресурс] / уклад. В. М. Лугова, С. М. Голубєв. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 62 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/23777/1/2020-%D0%9B%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%20%D0%9C%2C%20%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%D1%94%D0%B2%20%D0%A1%20%D0%9C.pdf>
11. Підбуцька Н. В., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Теорія і практика професійно-особистісного саморозвитку студентів: монографія. Харків.

- ФОП Бровін О. В. 2024. 254 с.
https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qgW3YgoAAAAJ&cstart=100&pagesize=100&citation_for_view=qgW3YgoAAAAJ:hCrLmN-GePgC
12. Психологічні засади лідерства в системі стратегічних комунікацій: навч. посіб. / Н. Г. Іванова, О. О. Паливода, Ю. І. Андрусин та ін. Київ : НА СБУ, 2022. 120 с. URL: https://nasbu.edu.ua/uploads/p_157_91421497.pdf
13. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с. <https://www.google.com/search?q=%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%9E.+%D0%93.%2C+%D0%+2023.+423+>
14. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХП", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>
15. Самоменеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 150 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26376/1/2020-%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BA%20%D0%A.pdf>
16. Самоменеджмент: навч. пос. / О. Г. Ратушняк, О. Г. Лялюк. Вінниця: ВНТУ, 2021. 170 с. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34607/88996.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
17. Чикалова, М., & Юхно, Н. (2023). Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український Педагогічний журнал*, (3), 13–22. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-3-13-22>

Навчально-методичні матеріали для поточного й підсумкового контролю

Організація процедури оцінювання

Підсумкова оцінка по дисципліні вираховується як сума балів поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль включає оцінювання:

- активності під час аудиторних занять
- виконання завдань самостійної роботи
- виконання практичних завдань
- поточного тестування засвоєння матеріалу дисципліни.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, який передбачає усну відповідь по екзаменаційному білету. Екзаменаційний білет включає два теоретичні питання та одне практичне завдання. Вибір номеру екзаменаційного білету та номеру практичного завдання здійснюється випадковим чином (спочатку обирається білет, в якому зазначено два теоретичні питання, потім обирається номер практичного завдання). Після вислуховування всіх відповідей аспірантів оголошуються оцінки за екзамен та підсумкова оцінка по дисципліні. Підсумкова оцінка вносяться у Відомість обліку успішності. Відомість передається в аспірантуру у день проведення екзамену.

Зразок екзаменаційного білету

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”

Кафедра: педагогіки і психології управління соціальними системами ім. акад.

І.А. Зязюна

Спеціальність 011 – «Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма Освітні, педагогічні науки

Навчальна дисципліна Лідерство в освіті

Семестр III

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Охарактеризувати критерії оцінки ефективного лідерства.
2. Розкрити досвід роботи ЗВО з активізації лідерського потенціалу
3. Практичне завдання:

Застосування яких методів і технологій особисто Вам допомагає формувати лідерські якості? Яку роль у формуванні Ваших лідерських якостей відіграє приклад викладача? Чи допомагає його активна позиція у Вашій самоорганізації?

Здобувач, який не погоджується з оцінкою, отриманою під час підсумкового контролю, має право звернутися до апеляційної комісії у день оголошення результатів оцінювання. Апеляція має бути розглянута на засіданні апеляційної комісії не пізніше наступного дня після її подання. Здобувач, який подав апеляцію, має право бути присутнім при розгляді своєї заяви. Апеляційна комісія створюється розпорядженням директора інституту.

Докладно процес апеляції описаний у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» (https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/wp-content/uploads/sites/43/2024/01/Polozhennya_pro_organizatsiyu_osvitnogo_protsesu_29_11_2023.pdf).

Підсумкова оцінка по дисципліні розраховується як сума балів:

Види діяльності	Бали
Тема 1	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: Визначення критеріїв оцінки ефективного лідерства	3
Самостійна робота: визначення ролі прогностичних критеріїв щодо оцінки особистості бути лідером	3
Тема 2	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: визначення ролі ціннісно-мотиваційного компонента потенціалу лідера в освітній діяльності; розкриття ролі мотивації досягнення в активізації лідерського потенціалу майбутнього професіонала	3
Самостійна робота: Есе на тему: «Побудова особистого плану життя, кар'єри лідера»	2
Тема 3	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: Розкриття етапів активізації потенціалу лідера, основних елементів моделей висування в позицію лідера	3
Самостійна робота: визначення природних харизматичних рис майбутнього професіонала; особливостей харизматичних лідерів	3
Тема 4	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: мозковий штурм «Розробка власної технології навчання і виховання особистості викладача-лідера»	3
Самостійна робота: Аналіз 1 з тренінгів з активізації лідерського потенціалу Центру лідерства	2
Тема 5	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: визначення найбільш ефективних методів діагностики лідерського потенціалу студентів ЗВО	3
Самостійна робота: визначення методологічних підходів щодо формування готовності лідера-педагога ЗВО до інноваційної діяльності; есе про важливість інноваційної орієнтації у діяльності педагога-лідера	2

Тема 6	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: Тренінг з методики формування лідерських якостей майбутніх лідерів-професіоналів в освіті	3
Самостійна робота: Визначення ролі мотивації досягнення в активізації лідерського потенціалу професіонала в освіті	2
Тема 7	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: Тренінг з методики формування лідерських якостей майбутніх лідерів-професіоналів в освіті.	3
Самостійна робота: розгляд ситуації успіху, що проживаються та їх сприяння формуванню лідера-професіонала в освіті	3
Тема 8	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	2
Практичне заняття: Тренінг з методики формування лідерських якостей майбутніх лідерів-професіоналів в освіті Бесіда: «Система міжособистісної взаємодії лідера-професіонала з професійним та соціальним оточенням»	3
Самостійна робота: Технології створення єдиної команди, дії якої спрямовані на досягнення науково-професійних цілей	3
Поточне тестування результатів опрацювання лекційного матеріалу	20
Підсумковий контроль: Екзамен	20
Всього	100

Докладний зміст завдань самостійної роботи та практичних завдань на заняттях наведено у розділах «Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу аспірантів» та «Методичні рекомендації/навчально-методичні матеріали до проведення практичних занять».

Виконання завдань під час практичних занять та самостійної роботи **оцінюється за критеріями:** обґрунтованості, аргументованості, повноти відповідей на завдання, правильності, самостійності виконання. У випадку відсутності аспіранта на практичному занятті за поважних причин, він має можливість виконати завдання самостійно.

Поточне тестування оцінюється за критеріями правильності відповідей. Для підготовки до поточного оцінювання аспіранти можуть використати контрольні питання по дисципліні, наведені нижче.

Критерії оцінювання підсумкового екзамену:

Критерії оцінювання	Бали
Глибоке знання навчального матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Можуть бути незначні неточності	20-18
Глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Відповіді можуть містити певні неточності	17-15
Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування. Відповіді можуть бути не повними, з	14-12

незначними помилками	
Знання основних фундаментальних положень. Відповіді містять деякі помилки.	9-11
Знання основних фундаментальних положень матеріалу. Незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу дисципліни	6-8
Знання та вміння фрагментарні, слабкі	3-5
Відсутність знань значної частини матеріалу	0-2

Аспіранти мають можливість підготуватись до екзамену по контрольним питанням до дисципліни та практичним завданням ітогового контролю.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ:

Перелік контрольних практичних завдань для екзамену:

1. Розкрити сутність понять «лідерство в освіті» й «лідер».
2. Охарактеризувати сучасні західні напрямки вивчення лідерства.
3. Розкрити напрями вивчення лідерства у вітчизняній літературі.
4. Охарактеризувати основні напрямки вивчення лідерства у вітчизняній літературі.
5. Охарактеризувати складові лідерського потенціалу сучасного лідера-професіонала.
6. Охарактеризувати критерії оцінки ефективного лідерства.
7. Розкрити сутність поняття самоменеджменту в освіті.
8. Розкрити сутність понять самоменеджмент у науковій і професійній діяльності лідера-професіонала.
9. Охарактеризувати зміст праці сучасного лідера-професіоналаа.
10. Охарактеризувати стилі керівництва лідера-професіонала.
11. Охарактеризувати критерії оцінки ефективного керівництва.
12. Розкрити підходи до формування особистості лідера-професіонала.
13. Охарактеризувати складові лідерського потенціалу майбутнього лідера-професіонала.
14. Охарактеризувати основні елементи моделей висування у позицію лідера.
15. Охарактеризувати лідерські уміння, навички ефективного лідерства.

16. Охарактеризувати харизматичне лідерство.
17. Визначити структурно-динамічні характеристики потенціалу лідера.
18. Охарактеризувати поетапну активізацію лідерського потенціалу особистості студента у процесі навчання у ЗВО.
19. Охарактеризувати досвід роботи ЗВО з активізації лідерського потенціалу.
20. Охарактеризувати лідерську роль викладача, його активну позицію у самоорганізації і організації студентів.
21. Охарактеризувати форми, методи, технології навчання і виховання особистості лідера з урахуванням сучасних викликів.
22. Охарактеризувати структурно-динамічні характеристики потенціалу лідера.
23. Розкрити досвід роботи ЗВО з активізації лідерського потенціалу.
24. Охарактеризувати основні підходи до навчання і виховання лідерів у системі вищої освіти.
25. Охарактеризувати професійно-особистісний розвиток і саморозвиток як головну умову формування майбутніх лідерів.
26. Розкрити суттєві характеристики якостей, необхідних для становлення студента як лідера.
27. Охарактеризувати методики з діагностики лідерського потенціалу студентів.
28. Розкрити інноваційні підходи у сучасній освітній системі з формування майбутніх лідерів-професіоналів.
29. Розкрити роль самосвідомості у формуванні компоненти лідерського потенціалу.
30. Охарактеризувати роль ціннісно-мотиваційної складової потенціалу лідера в його діяльності.
31. Охарактеризувати технології формування спрямованості на успішну професійну діяльність лідерів.
32. Охарактеризувати роль різноманітних факторів у формуванні Я-концепції майбутніх лідерів.

33. Розкрити роль технологію портфоліо у формуванні майбутніх лідерів-професіоналів.
34. Охарактеризувати методичні підходи з формування лідерських якостей майбутніх лідерів-професіоналів в освіті.
35. Охарактеризувати освітні технології з формування спрямованості на успішну професійну діяльність майбутніх лідерів-професіоналів.
36. Охарактеризувати цілеутворення, необхідні для успішної адаптації майбутніх лідерів до професійної діяльності.
37. Охарактеризувати методичні підходи з щодо управління емоційним станом майбутніх лідерів-професіоналів в освіті.
38. Охарактеризувати роль комунікативної компетентності майбутніх лідерів-професіоналів та її формування у процесі навчання у ЗВО.
39. Охарактеризувати роль комунікативної компетентності майбутніх лідерів-професіоналів в організації і підготовці освітніх та наукових заходів, нарад, професійних об'єднань.
40. Розкрити технології формування спрямованості на успішну професійну діяльність лідерів-професіоналів в освіті.
41. Розкрити шляхи досягнення науково-професійних цілей лідера-професіонала за допомогою самовдосконалення.
42. Охарактеризувати стратегії й тактики особистого впливу.

1. Практичне завдання

Визначте педагогічні умови для становлення особистості лідера як успішного професіонала.

2. Практичне завдання

Наведіть приклади ситуацій успіху, створених педагогом, що сприяють розвитку лідерського потенціалу студентів.

3. Практичне завдання

Наведіть приклад рольової гри, групової дискусії, спрямованих на створення у студентів, майбутніх лідерів, ситуації успіху, формування позитивної оцінки свого «Я».

4. Практичне завдання

Схарактеризуйте форми і методи навчання, що сприяють формуванню спрямованості майбутніх лідерів на досягнення успіху у професійній діяльності (лекції-бесіди, лекції-дискусії, лекція із застосуванням елементів «мозкового штурму», лекція з розглядом успішних ситуацій реальної практики; комплекс вправ, ігор, психотехнік, імідж-діагностика, тренінги професійної спрямованості)

5. Практичне завдання

На власному прикладі визначте роль самосвідомості у формуванні компоненти лідерського потенціалу.

6. Практичне завдання

Застосування яких методів і технологій особисто Вам допомагає формувати лідерські якості? Яку роль у формуванні Ваших лідерських якостей відіграє приклад викладача? Чи допомагає його активна позиція у Вашій самоорганізації?

7. Практичне завдання

Яку впливає проведення тренінгу з методики формування комунікативної компетентності на Вашу спроможність брати безпосередню участь в організації і підготовці освітніх та наукових заходів, нарадах, професійних об'єднаннях?

Матеріали для підготовки:

Основна література

1. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Педагогіка лідерства. Монографія. Х.: НТУ «ХП», 2023. 423 с.
<https://www.google.com/search?q=%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%9E.+%D0%93.%2C+%D0%+2023.+423+>

2. Голя Н. Г. Технології самоменеджменту як важливий чинник розвитку творчого потенціалу керівників закладів професійно-технічної освіти. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1687>
3. Грень Л.М. Професійна етика державних службовців та її роль в ефективному функціонуванні держави. Збірник тез. 2022. С. 24-25. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17789/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%202022.pdf#page=22>
4. Грень Л. М., Грибко О. В. Комунікативний компонент лідерського потенціалу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: шляхи формування. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. № 2 (2021). С. 33-38.
5. Олійник І. В. Самоменеджмент як технологія професійного саморозвитку та формування дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2020. № 2 (20). С. 231-240. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/28.pdf>
6. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ. 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>
7. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. – Київ ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. – 296 с. – URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3665>
8. Основи наукових досліджень / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М., Резнік С.М. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56902>
9. Основи самоменеджменту та лідерства [Електронний ресурс] / уклад. В. М. Лугова, С. М. Голубєв. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 62 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/23777/1/2020-%D0%9B%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%20%D0%9C%2C%20%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%D1%94%D0%B2%20%D0%A1%20%D0%9C.pdf>
10. Підбуцька Н. В., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Теорія і практика професійно-особистісного саморозвитку студентів: монографія. Харків. ФОП Бровін О. В. 2024. 254 с.

https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&use_r=qgW3YgoAAAAJ&cstart=100&pagesize=100&citation_for_view=qgW3YgoAAAAJ:hCrLmN-GePgC

11. Психологічні засади лідерства в системі стратегічних комунікацій: навч. посіб. / Н. Г. Іванова, О. О. Паливода, Ю. І. Андрусишин та ін. Київ : НА СБУ, 2022. 120 с. URL: https://nasbu.edu.ua/uploads/p_157_91421497.pdf
12. Романовський О.Г., Грень Л.М., Грибко О.В., Грабар Н.С., Хмиров І. М., Черкашин А. І. Управління професійним розвитком кадрового потенціалу органів державної влади: монографія. Х.: НТУ "ХПІ", 2022. 314 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63059>
13. Самоменеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 150 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26376/1/2020-%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BA%20%D0%A.pdf>
14. Самоменеджмент: навч. пос. / О. Г. Ратушняк, О. Г. Лялюк. Вінниця: ВНТУ, 2021. 170 с. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34607/88996.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Додаткова література

15. Чикалова, М., & Юхно, Н. (2023). Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український Педагогічний журнал*, (3), 13–22. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-3-13-22>
16. Лідерство та стилі керівництва. <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=4604>
17. Romanovskiy O., Reznik S., Chebakova Yu. Peculiarities of Perception of Teaching Style and Motivation of Students' Learning. *The New Educational Review*. 2019. № 58(4). P. 72-84.
18. Romanovskiy O., Reznik S., Chebakova Yu. Teacher Leadership at Technical University. *Advanced Education*. 2019. № 13, P. 63-69.
19. Radu S. , Romanovskiy O., Iliash N., Ponomaryov O., Frățilă C.O., Hura T., Iliash I.T., Reznik S. Leadership and education, science and business management efficiency : monograph. Bucharest : Editura AGIR, 2020. 200 p.

Інформаційні ресурси

1. <https://zakon.rada.gov.ua>

2. <http://library.kpi.kharkov.ua/uk>
3. <https://repository.kpi.kharkov.ua/home>